

*Кобилянська Л.М., м.н.с. відділу
зовнішньоекономічних досліджень
Інституту світової економіки і
міжнародних відносин НАН України*

Формування конкурентоздатної системи України в контексті міжнародного досвіду

Конкурентоздатність української економіки нині все ще залишається вкрай залежною від реалізації інноваційної моделі розвитку. Інноваційний розвиток будь-якої країни характеризується як процес структурної перебудови та оптимізації діяльності національної економічної системи, котрий здійснюється за рахунок практичного використання наукових знань для зростання обсягів виробництва, підвищення якості продукції, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу.

З досвіду розвинених країн відомо, що застосування нових досягнень неможливо підтримувати лише вибіркоким стимулюванням тих чи інших проектів, розробок чи, навіть, галузей виробництва, тому головним завданням інноваційної політики кожної держави є забезпечення взаємодії наукового, технічного та виробничого потенціалів, впровадження та стимулювання механізмів активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, а також поширення інновацій в усіх сферах національної економіки.

Національна інноваційна система України знаходиться на початковому етапі формування. Очевидною є відсутність комплексного планового підходу для реалізації інноваційної моделі розвитку України. Значною мірою досягнення цілей інноваційного розвитку залежить від можливостей фінансування науково-дослідницької діяльності.

Переконливими можна назвати приклади шляхів здійснення інноваційних перетворень, застосованих окремими розвиненими країнами, і, зокрема, США, Японією, ФРН. Німеччина залишається лідером серед країн Європи з інноваційної діяльності, проте, частка інноваційних технологій є

нижчою порівняно з США та Японією. Значна частка НДДКР в Німеччині здійснюється на так званих кооперативних засадах, при цьому 40 % фінансування цих робіт покладається на федеральний уряд, а високотехнологічні виробництва виносяться за кордон, тоді як науково-дослідні структури залишаються в Німеччині. Ще в середині 90-х років на замовлення уряду ФРН було проведено визначення найбільш перспективних технологій, серед яких: нанотехнології та мікроелектроніка, фотоніка, мікросистемна механіка, програмне забезпечення, молекулярна електроніка, клітинна біологія, системи управління персоналом та багато інших. Після цього федеральне міністерство науки та технологій очолило інноваційні проекти у декількох найбільш пріоритетних галузях, основними з яких були молекулярна медицина, нові матеріали, інформаційні технології в освіті та комунікації у великих містах.

Розвиток інноваційної діяльності у Великобританії в 90-і роки спрямовувався в бік диверсифікації інноваційної інфраструктури, створення системи державних замовлень наукомісткої продукції, державного субсидіювання високовартісних ризикових проектів в таких перспективних галузях як літакобудування, електроніка, створення альтернативних джерел енергії та багатьох інших. З метою вдосконалення державою механізму управління інноваційними перетвореннями у Британському Королівстві було оптимізовано координаційні зусилля у сфері науково-технічної діяльності, а також розроблено спеціальну програму з забезпечення дослідницьких осередків необхідним сучасним устаткуванням та обладнанням, створено державний фонд фінансування пріоритетних досліджень міжгалузевого характеру. Значна увага в цій країні приділяється наданню кредитно-фінансових пільг. Зокрема, розвиток венчурних фірм в Англії гарантується завдяки кредитуванню комерційними банками.

Нині провідна роль у формуванні інституційного середовища та стимулюванні інноваційного розвитку відводиться державі. З досвіду розвинених країн відомо, що державна підтримка реалізується, наприклад,

завдяки розширенню дотацій на дослідницькі проекти для малого бізнесу, виконанню цільових програм розвитку інноваційної інфраструктури, венчурного фінансування, субпідрядних чи контрактних систем. Ефективними та дієвими засобами розвитку інноваційної діяльності є надання податкових пільг, зокрема, прогресивного чи ступінчатого оподаткування прибутку; звільнення від сплати податку на прибуток; оподаткування прибутку за зниженими ставками. Важливим чинником для розвитку бізнесу залишається скасування сплати або часткове звільнення від сплати ПДВ.

Так, у Великобританії загальна ставка податку з корпорацій становить 35 %, однак, якщо прибуток фірми не перевищує 200 тис. ф.ст., фірма сплачує податок в розмірі 25 %.

В США загальна ставка на прибуток встановлена в розмірі 34 %, проте, за перші 50 тис. дол. корпорація сплачує 15 %, за наступні 25 тис.дол. – 25 %, а за решту залишку суми – зазначені 34 %.

У Франції прибуток акціонерних товариств за перших два роки діяльності повністю звільняється від оподаткування, за третій рік оподаткуванню підлягає 25 % щорічного доходу, за четвертий – 50 %, за п'ятий – 75 %, і тільки починаючи з шостого року, стягується податок зі всієї задекларованої суми доходу товариства. До того ж, набагато раніше у Франції було передбачено чотири ставки податку на додану вартість залежно від граничної корисності тих чи інших товарів або послуг.

Важливим чинником для розвитку бізнесу залишається скасування сплати або часткове звільнення від сплати ПДВ. Зокрема, у Франції підприємства, обіг котрих становив менше 70 тис. франків у рік, звільняються від сплати цього різновиду податку, а підприємці Німеччини сплачували менший в два рази за розмірами ПДВ, якщо річний прибуток не перевищував 3 млн. марок.

Надзвичайно сприятливими для впровадження інновацій в країні є системи податкового стимулювання інноваційних нововведень, котрі

передбачають амортизаційні пільги, пільги щодо стимулювання НДДКР, податкові кредити, пільги щодо формування резервних фондів.

В Німеччині на частку амортизаційних списань припадає 66 % всіх капіталовкладень. до того ж, діє особлива амортизаційна ставка, котра становить 20 % витрат на придбання рухомого майна.

Дієвим залишається застосування різноманітних податкових пільг щодо стимулювання НДДКР. Зокрема, в Японії запроваджено зменшення податку на прибуток у розмірі 7 % інвестицій в новітні технології та обладнання, в Канаді аналогічна знижка може коливатися від 7 до 20 %. Пільги стосовно податку на прибуток в США сягають до 20 % витрат підприємств на фінансування фундаментальних наукових досліджень.

Ще однією ефективною формою фінансової допомоги є гарантування державою позик. Так, в США 90 % всієї фінансової допомоги для малих підприємств надається у формі гарантованих позик, при цьому гарантія складає до 90 % суми позики, проте, не більше 500 тис. дол.

Створення резервних фондів – це також один з важливих стимуляторів впровадження інноваційних технологій. Німецькі, швейцарські, японські корпорації та фірми завдячують високими інноваційними показниками саме звільненню від оподаткування резервним фондам.

Стратегічним завданням розвитку України залишається формування інноваційного середовища та перехід національної економічної системи на прогресивний шлях розвитку. Кожна розвинена країна світу має власні методи запровадження та стимули інноваційних перетворень, отже, обрані Україною напрями розвитку та засоби державної підтримки згодом визначатимуть конкурентоздатність української економіки та її місце у світогосподарській системі.